

SLOVENSKA BČELA.

Izdana 1. aprila 1851.

B č e l a.

Zum zum pojemati zima je jela,
Zbujale so se slovenske zemljé;
Bčelica pridna ni dalje medlela,
Vun zabrenčala je hitro napré; —
Medek sladak sim serkljaje sbirala,
Tanjkim nožicam obilno vezala.

Alj po drevesih sim le ga sledila,
Ne na rastlincah, na rožicah ne;
Huda jih sapa iz tla ni pustila,
Spavale v zemlji so revčice še:
Teško sim čakala rožic probuje —
Ko so cvetele že rožice tuje.

In sim čez Kokro je enkrat mahnila
V krajnsko planjavo prečudno lepó,
Evo! kar cvetka ah krasna in mila
Z „Turna“ pomiga prijazno ljubó —
Plavala ravno je v jutra zoroti,
Se lesketela v nebeški krasoti.

Nježna in bistra prečudna cvetlica,
Vitka in mična in zlahtna je vsa;
Bleska v nje perju se rösna medica,
Kad se zaziblje — zapoje glasná,
Čista in jasna rojenka planine
Zvesta, popolna je hči domovine.

In mi razpela je perjiče širno,
Vlila je meda iz serčnoga dna;
Sladje mi teklo je neboizvirno, —
Da sim nadušena slastno bila; —
Ah mi obilno še takoga slada
Mi je obljubila mila in rada! —

In sim zletela čez gore, doline;
Vam ga cvetlice Slovenske podam, —
Da se zaveste sladu domovine,
Da zabučati v Slovenii znam:
Zor nam nastaja zdaj spomladi prave,
Zbujajo rožce se — hčericice Slave!^a —

Slavoljub.

(Selanka.)

Krasno zahaja tam sonce za gore visoke. Njegovo rumeno lice se še koplje v bistrili valovih Drave, ki se dereča po dolini krivuda. Nje močni šum se skladno vjema s petjem veselih ptičic po logih in dobravah. Bagrena zarja objema pečine velikanskih gor in sivi oblaki se prelivajo v večernem rumenilu. Bolj in bolj se jame temniti in tiha noč pade na zemljo. Večerni zvon se razlega po dolu. Molé in pojé se vračajo spehani seljani v domača sela, kjer jih že pod košato lipo scer prosto pa vkusno pripravljena oběd pričakuje.

Na vzhodu prisije blede luna izza gor. Miloslado obseva lica mile družine pod lipo in med njo sněžnobělega starčka Slavoljuba. Čudno nadušje ga obdaja pod tim svetim drevesom. Dovečerjajo, in kmalo se snide še več družin iz sela, ki so se prišle zastran raznih reči pogovarjat.

Zdaj se povzdigne Slavoljub zmed množice in poprime milega glasa besědo: „Draga moja deca, mlado potomstvo! poslušaj besědo starega prijatelja, ki ti govori iz globine svojega serca. Preljubi moji! ali vēste, zakaj tako veličansko stoji lipa skoraj v vsakej vesi, zakaj jes tako rad v njenej sěnci počivam, zakaj se Slaveni tako radi pod njenimi vejami zbirajo? Gotovo da tega ne vēste. Hočem vam povědati, kar je mi pravil moj rajni ded, njemu njegov oče in tako navdol od roda do roda. Boste poslušali?“ — „Radostno čemo paziti na vsako tvojih besěd“ je bil odgovor pričujočih. Le začni, dragi naš oče! da vendar zvěmo prednost in svetost lipe pred družimi dre esi!“ — Neizrečena radost prevzeme starčka. Po kratkem molčanju začne sveto pravlico starodavnosti. Glas mu teče iz ust sladkeji od meda. „V davnih, sila davnih časih, ko so še temni gojzdi in lesovi naša ravna polja pokrivali, ko so še ljudi več bogov molili in jim razne naravske plodove v dar prinašali, v tistih časih, ko so še naši prededovi svobodno živeli, ko je starašina družine jej še duhovnik in sodnik bil, ah v tistih časih je bila lipa sveto in naj dražje drevó našim prednikom. Pod lipo je obhajal starašina zmrakoma žertvo bogovom varhom, pod lipo so se shajali prededi, praznovati svetke po staropaganskih navadah, pod lipo so se sošli vsi občinski zbori. Tu so se dajale postave, pod lipo so se naduševali junaški mladenči s serčnostjo in pogumnostjo. Veselo vriskaje so šli potem v boj za sveto lipo, za ognjiše, za domovino. Ah lipa je

bila tedaj naj svetejši drevó. Tudi bogom je bilo taisto drago in sveto. Čudna bitja nebeške lepote, božanske Vile so varvale in hranile to sveto drevó.

Oj sveta lipa! gotovo še pomniš, ko so zmrakoma Vile krasotice v veselem kolu pod tvojimi vejami plesale; gotovo še vedno čuješ, tužna, zamišljena lipa! njih rajske glasove o jasnem svitu lune. Vsaki večer so se pod teboj shajale. — Bile so boginje naših prededov.

Ni lépsšega na svétu, kot je bila Vila. Černi lasje so se jej vsipali niz snéžnobéla pleča. Modre, jasne oči so se blisketale nad zornoličnimi milicami kot dve zvézdi svételnice. Njihov glas je bil mileji od strun, jasneji kot nebeških angelov. Kader so svoj glas povzdignule, je vse onemelo, miline glasa očarano. Potihnuli so šumljavi větriči, potihnula je vsaka živa stvar. Stanovale so Vile po pečinah in skalnih votlinah, kjer so čez dan večidel počivale. Posebno rade so se sprehajale ogredič (o spomladi) po zelenih gričih krog njih stanovanja. One so učile naše dedove, kakó in kadaj da imajo to ali uno žito sejati, te ali uni sad saditi, in kdor jih je vbogal, je gotovo polne skednje nažel. Vendar odkar se je začelo ponoči žvižgati, odkar se je jela goljuhija in druge pregrehe med Slavjani razširjati, odtistihdob so pobégnule v daljne, globoke votline in se nam ne dajo več viditi. Tam plakajo in plakajo čez nevéro in neslogo Slavjanoy. Vendar oné bodo spet prišle, kader bojo Slavjani med seboj složni, se bratovsko ljubili, sveto lipo čestili in čislali, kakor so jo čestili naši slavni spredniki. Tedaj bojo prišli spet zlati časi za Slavjane. Pod lipo slavjansko, svetim drevesom, se bodo zbirali vsi daljni sinovi matere Slave, ki s nami slavski jezik govoré, od izhoda do zapada sonca. Tedaj bo Gorotanec svojega naj bližjega sosedo Krajnca in Štajerca spoštoval, kot spoštuje brat brata, bode objemal in gerlil daljne Ilire, Čehe, Polake in Ruse, kot objema in gerli oddaljen brat brata, ko se spet snideta. Vsím tim bode lipa naj svetejše drevó, naj večja dragocénost. Vsi vražni napadi na naš narod se bojo razdrobili na persih Slavjanov, kakor se razdrobi serdito valovje na nepremičnej pečini. Nas bo kot listja in trave, in vsaki napad bo prah proti větru. Tedaj bojo spet prišle Vile hraniti in varovati lipe slavjanske, ktera bo rasla krasno, veličansko! — Predragi mladenči in deklíne! vi ste še mladi, vi še boste doživeli tih srečnih časov za Slavjane. Ljubite in čislajte lipo, sveto drevó, da vam spet blagi časi ne preidejo in se Vile krasotice v podzemelskih votlinah spet ne poskrijejo; ljubite in čislajte svoj materni govor, ljubši in slajši od ptujega jezika, ljubite in čislajte svoje predede, ki že davno v hladnem krilu matere zemlje počivajo. Bodite Slavjani v besedah in djanju na čest Bogu in srečo milej slavskej domo-

vini, našej preljubljenj materi.“ S tim dokonča srebrolasi starček svoj govor. Ginjenega serca si zapriseže vsaki pričujočih: biti pravi Slavjan v djanju in besedah do poslednje kaplje kervi.

(Iz Slavije.)

Balant Janežič,
petošolec v Celovcu.

M o l i t e v.

Ki kraljuješ,
Gospoduješ,
Kjer se zvezde lesketò,
Oče viši
Mene vslíši,
Ki zdihujem gor v nebò.

Ne za blágo
Srebro drago
Za zlatò ne prosim te;
V tvoji časti
Daj dopasti
Ti razkrušeno sercé.

Naj te slavi
Na višavi
Človek vsak naj te časti,
Žar svetosti
In modrosti
Naj u sercu zagori.

Sveta Vera
Naj prepira
Varje me in grešnih zmot,
Na pravice
In resnice
Naj me pelje pravo pot.

Ko mi preti
Me podreli
Silni duh pregrešnosti
Up mi vzdigni
Serce dvigni
Do svetiša milosti.

Čisto sveti
Zate vneti
Plam ljubezni naj gori,
Te ljubiti
Te častiti
Želja v sercu naj kali.

Greha brani
Čedno hrani
Mi serce na vekomaj,
Kadar duša
Svet zapuša,
Ti jo vpelji v sveti raj.

F. Orehovski.

Polkovnik Vanovsky.

(Konec.)

Tu sklonivši glavo zagleda mošnjo, katero je še v roki deržal ino jo odpre.

V nji so bili še nekteri listi. Najprej mu pride v roko list, pisan tistega dne, ko je bil gori spomenute tri neprijatelje pobil. Obseg lista je bil sledeči:

Moja najmilejši Marija! Raduj se s menoj. Kmalo se bodeva videla! Še nekoliko dni, ino boj bo dokončan. Pokazal sem v tem boju, da se nobene nevarnosti ne bojim. kadar me čest ino očevina na bojišče kličeta. Vender že v resnici po miru hrepenim — ker moje serce po tebi ino po hčerki zdihuje, ktere še nepoznam. O poljubi mi tisučkrat draga mati, dete svoje — dete najno! — — Ravno moram iti straže pregledat, zatorej končam.

„Bog te obvari!“

Polkovnik se ostalih pisem ni doteknul. Predstavila se mu je živo postava ptujega častnika, kteri junaško bojuje ino z nekoliko ran že kervavi. Zdelo se mu je, kakor da bi bil ga slišal prositi: „Imam ženo ino dete!“ — Polkovnik začne sam seboj govoriti: „ino jaz nisem dopustil, da bi se bil verniti mogel! — Pa, on je ja bil moj sovražnik, ino me je globoko ranil. — Al te boj sem jaz samovoljno začel — ino nisem imel več pravice do njega, ker je bil že mir razglašen. — Pa k'čemu take misli? on se ne oživi več, ino jaz sem ga premagal v čestnem dvoboju, — bojeval sem se jedini proti trém! — Ne, mene nemore nihče obtožiti, zakaj se mi ni podal? On si je sam kriv na svojej smerti. Ino zakaj sem pa vojak, če bi se ne bojeval? Ko bi vojak šele tačas imel premišljevat, alj ima vdariti na neprijatelje, alj ne, to bi bil verli junak! — Čudna reč, da me to tako zanima. — Žena s detetom na-nj čaka! — Ni to prva žena, katere moža je moja roka pod zemljo spravila. — Mnoge žene, mnoge hčere čakajo zastonj. — Na mé ne čaka — nihče. — Vojak se nima ženiti, zakaj to mu preveč serce omehči, misli ima zmiram doma, ino če ga nemila smert zadene, nasleduje plakanje ino žalovanje zapuščenih. — Jaz sem bil zmiram pravi vojak, sem spoznal svoj poklic — bil sem vselej kakor izstréljena krogla, posekal sem vse, kar mi je pod roko prišlo — ino svojo osodo nisem s nobeno ino stvarjo zavezal.“ —

Tako je vojak sam sebe potolažiti hotel, pa se mu ni vdalo. Predstavljala se mu je žena vsmertjenega čakajoča s detetom na pragu hišnim, alj se že perbližuje mož ino oče težko pričakani? — Zdaj se ji približa neznan vojak mimo gredoč jo ogovori rekoč: Nepričakuj dalej svojega moža, otemnelo je njegovo okó, ohladilo, izkervavilo ino skerčilo se je serce, katero je za té ino za tvoje dete do poslednega hipa gorelo ino tolklo. — Zdaj zaupije vboga ino se sruši s detetom. — Ino obrazi so se različno spremenjavali. — Rana ga je če dalej bolj žgala — zdaj si seže s roko na čelo ino globoko zdihne ter pusti konju uzdo, ga podbode, ino kakor da bi hudim mislim vjiti hotel, hiti skokoma po nižini.

Na vratih majhne sicer pa lične hiše je čakal služabnik svojega gospoda. Pomagaje mu raz konja berbra: »Jaz sem se le zmotil, ni to gostivnica, pa nič ne škodi, imela bi še sicer malo dalej iti, skoro pet deset stopinj odtod za logom je vas s kerčmo. Vender nemislim, da bi se tje na negotovo podala, tu najmanj že veva, kaj naju čaka. Jaz sem sicer že sit do dobrega, dišalo mi je, al tudi za gospoda polkovnika je pripravljeno.«

Polkovnik stopi v izbo. Ena stara pokrivavši mizo, ino mlada, lepa žena v prosti mestni obleki, stoječa pri zibelki, v kateri je dete spalo, pozdravite spodobno svojega gosta.

»Dober den! — pravi častnik, dovoljite trudnemu vojaku se oddahniti v vaši hiši!«

»O kdo bi vam, odgovori stara, pokoj ne vošil v trenutku, ki se mi vsi zavolj razglašenega mira radujemo. Če vi ravno niste od naše strane, kakor se mi zdi, vender upamo.« —

»Res je, stojim v pruski službi, pa sem vonder vaš rojak: tudi jaz sem v Moraviji rojen.«

»Ino vi ste se bojevali proti nam?« —

»Ko sem stopil v ptujo službo, še ni bilo vojske med pruskim kraljem ino naslednico Drogutina šestega, al ko se je boj vnel, sem moral svojo prisego deržati.«

Med tem stopi domači hlapec v izbo rekoč »Častivredni gospod fajmošter Vas gospo prosijo, da bi blagovoljili se za malo časa k njim podati.« —

Stara gospá odide s hlapcom. Polkovnik se oberne k mladi ženi rekoč: »Vi ste bolni?« —

»Bolehala sem, pa hvala Bogu, zdaj mi je že bolji. Ni bila to telesna bolezen. Ah gospod, vi ste vojak zatorej morem k vam odkrito-serčno govoriti. Vi me dobro razumite. — Imate gotovo doma tudi dete ino ženo, ktera vas pričakujeta s ljubeznivim poželenjem.«

»Nimam deteta ne žene — na me nikdo ne čaka.«

»Nevem, alj bi vas blagoslavila alj pa omilovala. Tudi moj mož je častnik. Kako veselje mora moj Boleslav občutiti, kadar pomisli na dom, na dete ino na ženo, ktera je že toliko zavolj njega terpela. Nesrečna vsaka, katera se v vojaka zaljubi. — Koljko solz nas je to stalo preden ko je mešnik najne roke blagoslovil. Ino hitro po svatbi je moral Boleslav v boj iti. Ko sem se od nja ločila, mi je skoro serce poknilo, ino njemu so se debele solze po licah udirale. Obtežila sem mu serce. Vbogi je za vojaka predober ino premehkega serca. Tudi še nisem mishla, da bi on mogel človeško kri preliti. Al on se je pri vsaki priložnosti slavnega skazal. Med tem ko je on na vojski, sem hčerko

porodila. Kakšno hrepenenje po djetetu se je javilo v njegovih pismih! — Ah dozdej zastoj! — Ravno ko se je že verniti hotel v naročje svoje rodbine, je moral zopet iti v novi boj. Enkrat je bil hudo ranjen. Hotla sem se k njemu podati, da bi mu bila stregla, al neizrekljiva tuga je zlomila mojo moč. Jaz sem oslabela, ino šele zdaj si zopet opomagam. Moj mož se je ozdravil, da bi si kde novo nevarnost pojiskal. Al Bogu bodi hvala, vojska je dokončana, ino den na den pričakavam dohod svojega dragega Boleslava.“

»Draga gospoja, vaša pripoved je me zlo ganila, čeravno nisem vašemu Boleslavu podoben. Veselo sem šel v boj, nisem žene zapustil doma. Samoten stojim v življenju, k nikomur se ne nagne serce moje.“ —

»Vi ste pravili, da ste Moravan. Nimate nobene žlahte več v Moraviji?«

»Ko sem pred petimi letami s prusko vojsko šel proti Olomucu, katerega smo oblegli, sem tudi svojo rojstno mesto vidil, al bilo je požgano, ino nikdo mi ni mogel povédati, kam se je rodbina Vanovskih preselila.“

»Kaj pravite, vi ste z rodu Vanovskih?«

»— Tudi jaz sem rojena Vanovska.“

Častnik vpre svoje oči na mlado ženo, in bilo mu je, kakor da bi bil v nji neko podobo davnih dragih osob najdel; al je bila to le goljufija njegove žive obraznosti? On jo praša: »Kako se imenuje vaša mati?« —

»Dragoila, kakor jaz.“

»Je imela bratov, sester?« —

»Jedinega starejega brata, kateri je še fantič v svet vtekel ino veliko lét ni bilo nič slišati od nja. Tu je bil v jedni bitvi Davorin vojak z naše vasi od pruskega častnika vjet, kateri je tudi moravski govoril. Kader častnik dozve, da je Davorin rojen v L* je pokazal veliko radost ino mu povédal, da je on vtekli sin Vanovskega. Na to mu izprosi prostost ino mu vkaže pozdraviti svojega očeta ino sestro. Oče zvediv, da sin v neprijateljskem taboru stoji, je sam sebe obtožoval, da je skoz preveliko ojstrost svojega sina z hiše ino z očevine izgnal.“

»O moj dragi oče!“ —

»Kaj gospod, ste vi?« —

»Ja, jaz sem tvoje matere brat. Pojdi, da te objemem, serce moje hrepeni po sočutju. Blagor meni!

Mlada žena se je silo razveselila nad tem snidom ino seradovala, to veselje materi naznaniti.

»Dragoila, vpraša častnik s ginjenim glasom: kaj dela — kdě je oče tvoje matere?«

„Dve lèti že leži na pokopališču blizo vasi. — Prusi so nam v L* dom zapalili ino živino pobrali. Dèd niso hotli tam dalej ostati, ino so si kupili to majheno gospodarstvo.“

„Pripoveduj mi od nja, vsaka beseda bo hladivna rosa mojemu razpalenemu sercu. Ubogi oče, ti si ojstrost oponašal? — O njegovo serce je bilo dobro, al jaz sem bil razuzdan, nisem poslušal njegovega opominjanja, dokler je konec vzela njegova prizanesljivost. Moj samovoljni duh se je vpiral vsakemu nadziranju ino hrepeneč po čudnovitem življenju sem zapustil očetovski dom, se s nobénim poslovivši, razun s materjo u grobu. — Dolgo sem se po Moraviji in Sileziji potepal, zadnič granico preskočil ino se na Pruskem v vojašno zapisati dal. Ko me Miroslav prvi vidi, se mu moj visoki zrast zlo dopade ino me v svojo telesno stražo vzeme. Al še le pod njegovim sinom sadajnim kraljom Miroslavom drugim mi je nastala doba vojaške česti ino slave. Ko je on še kraljevič bil, sem mu že svojo neograničeno vdanost pokazal. Najdel sem njegovo osodo svojeji čisto enako, tudi njega je njegov oče tako ojstro imel, da je večkrat pobegniti hotel, pa mu je vselej spodletelo. Po smerti svojega očeta se je on vsim svojim nêkdajnim prijatelam hvaležen skazal, ino tudi na me ni pozabil. Zatorej sem mu bil vdan s celim svojim sercom ino se še branil nisem bojovati proti vlastni očevini. Vender zdaj ti govori, hči moje drage sestre, pripoveduj mi od očeta, ko je vmiral, alj se je kaj spomnil svojega vteklega sina? — Mi je zapustil kakšni blagoslov? — — o povej mi vse, neizpusti ničesar, sem vojak, moje železno serce prenese vse.“ — —

„Vaš oče so bili krotkega ino mehkega serca, akoravno so se vam preojstri zdeli. Dostikrat če je kdo vas v misel vzel, so jim solze v oči stopile ino so sebe ino nas tolažili rekoč: „Bote vidli, on bo še nazaj prišel. Stareji ko je človek, bolj se mu toži po gričih, kjer je fantič pisane metule lovil.“ — Ko so pa na smertni postelji ležali, so večidel na nas mislili, ino ko so nas blagoslovili, so tudi vas imenovali ino po zraku nad oddaljenem sinom križ delali.“ —

„Duh mojega očeta, odpusti skesanemu sinu! — Ah pozno čutim, da je moje življenje zgubljeno. — Najsvetejš veze, kateri bi me imeli vezati s očetom ino s očevino — sem s ponosno ino zločesto roko raztergal, odrekel sem se vsih, kateri so me ljubili, ino proti svojeji očevini sem oborožene rame vzdignul! — Ko se je pa dolgoletna vojska končala, ino vojaki hiteli na dragi dom — je tudi moje serce poželetlo krajin, kjer je moj očetovski dom stal. — Al jaz sem tukej še plutec.“

Da bi svoje občutke za en čas zatajil, se pripogne k spijočemu detetu rekoč: „Njegov oče še nepozna dèteta svojega? „Človek brez rodbine

na tem svetu ni v stanu zapopasti očelovske ljubezni. — Zdaj se mi šele razjasnuje obnašanje avstrijskega častnika, s katerim sem pred dokončano vojsko bojeval. Že sem imel prevago — odpornik pade ves okervavljen — jaz sem ga opominjal, da bi se podal, on je pa prošil: »odstopite, inam ženo ino dete — al nepodam se!» Jaz pa sem ga nevsiniženo usmertil — Oj kako me vender to zdaj gréva. — Vbogi je bil ravno tistega dne svoji ženi pisal, da bo berž ko bo mogoče pokoj razglašen, ino in se potem kmalo na svoj dom vernil. — Moj sluga je ta list pri vsmertjenem najdil.«

Pri teh besedah potegne polkovnik mošnjo z žepa in jo odpre, da bi pojiskal list — v tem hipu mlada žena strašno zavpije; Boleslav! — ino pade mertva na tla.

Poznala je mošnjo, ktero je bila ona svojemu možu darovala.

Stari vojak jo vzdigne ino jo gleda ves skerblijiv. Al zastonj. Njena vplašena duša je bila že zapustila slabo telesno stanišče.

Grozna tihota postane v sobi, dokler zopet vrata zaškripajo. — Počasi, ino žalostno vstopi mati nesrečne mlade vdove. Zvedela je ravno od gospoda fajmoštra, da je mož njene hčere v boju padel.

S solznimi očmi je iskala svojo hčer nepazé, na ptujega vojaka, kteri je pri mertvi stal ves derven ino bled ko smert.

Vboga mati poznajoča, da se je hčerina duša že na veke od trupla ločila — objeme s neizrekljivo žalostjo ohladjeno mertvo.

Polkovnik pa se je v Moraviji vselil ino osiromašeno dete za svoje vzal, za česar voljo se mu sestra, katera ni vedela, skoz čigavo roko je njen zet padel, ni zadosti zahvaliti mogla. Dete pa, ktero se je v krasno gospodično razvijalo, ga je za svojega naj večega dobrotnika deržalo.

Ostali ljudi pa so se ga ogibali, šeptajoči si: »Izdajavec je, bojeval je proti svoji očevini!«

Slovenski običaji.

IV. Pernahti, šent-jurje, maji, kres.

Vsi ti svetki: pernahti, šent-jurje, maji in krës imajo to posebnost, da se zvečer svetkujejo i obhajajo.

Pernahti se svetkujejo pri koroških Slovencih zvečer 5. januarja, namreč pred praznikom svetih treh kraljev takole: Dëčki (fantiči) se zmrakoma sbero na vesi s kravjimi zvonci i s zvončiči ovčjimi i kozjimi. Kadar se stemni, létajo v trumi po selu zvončlaje, letó pa spet obstojó i to do tverde noči, zadnič obletijo še celo selo v okrog. — To

zvončlanje, govore, je dobro, da se živini v planini nêka škoda ne pri-
mêri, posebno da medvêd ali volk živine ne razterga. Tâ navada je v
zilskeji dolini i v Žabnicah.

O pernahtih hodi tudi perhta ali perhtra baba okolo, kakor ljudi
pripovêdujejo. Perhta je gerda, huda i strašna baba, vsa kosmata;
v jednej roki ima burkle, da dregne, v drugeji sekiro tesavnico, da jo
vsadi êloveku v herbet; na herbtu nosi žerlîn, to je koš. Hodi o pu-
stu, kadar so šeme, naj bolj pa o pernahtih, straši otročiêe, kakor na-
slednje verstice neke pesme povejo:

Perhtra baba hodi zdaj,
Kjer otrók se najde kaj,
Bucne vampiê s vilami
Tih, k' so zlo nasiteni.

Nekdaj odpre duri i uspe v jispo sadja, orêh, jabelk i takih stvari,
da po cêlej jispi leto. Otroci se za tim kobrajo, to je, to sadje hitroma
pobirajo, samo kar pod mizo leti ne smêjo, inaêe se po lêtû ovce rade
na paši zgubê.

Šent-jurje se svetkuje 23. aprila zveêer takolê: Dêčki in pa-
stirji se snidejo smrakoma na občinskeji paši zvonaj sela. Jeden izmed
njih je s slamo ovit — on pomêni spomlad, vigred, vilažaj; imenujejo
ga sv. Šent-jurna, ostali imajo pri sebi kozje rogove, kravje zvonce
i zvončiêe ovêje i kozje. Sadaj poêno vsi trobentati i zvončlati i tako
trobentaje i zvončlaje letê u ves i se vstavijo pred prvo hišo, kjer vsi
jedenoglasno poêno sreêo vošêili govoreêi:

Sveti Šent-juri poterka na duri,
Ma jeno hvaêo zeleno jeno rudeêo.
Je še le peršu v deževo,
Je ga že vse vesevo,
Tiêice v germovji,
Kukovca v bukovji.
Rumene rožice lepu cvetô,
Se sveta Šent-jurna veselô.

Zatim dajo hišni ljudi tim šent-jurjecom nêkak darek, postavim:
jajc, masla, zaseke, pšeniênega kruha, nêkada še kako klobasico.
Potle se sopet vsi vkupaj jedenoglasno zahvaljajo govoreêi:

Buh obvari vašo živino,
Vaše krave, vaše vole,
Vaše konje, vaše svinje,
Vaše kure, vaše teleta,

Pa vaše lépe dekleta.
Miši pa hrile pa zlodej vzemi. —

Potle začno sopet vsi trobentati i zvončlati i lete k drugej hiši, vsigdar leteč, polagano ne grejo nikdar. Povsod jim podajo nekak darek. Gerdo bi bilo gospodarju i gospodinji, ako bi šent-jurjevci njih hišo oménili i mémo šli, pa takodjer nesreče bi se pri hiši bali, ako bi se tim děčkom čisto nič ne podalo. Se tudi malokdaj zgodi, da bi jih brez vsega daru odpravili. Onda bi se šent-jurjevci tudi ne zahvaljali temuč bi govorili:

Nej pokrepa vaša živina,
Vaše krave, vaši voli,
Vaši konji, vaše svinje,
Vaše kure, vaše teleta,
Pa tudi vaše dekleta.

Miši pa hrili vse nej snedó,
Ogenj nej vam vse požje,
Toča pobije, voda zalije . . .

Drugi den po tem se mladina, děčki i děvojčice, v někaj hiši sberje i si skuhajo razne jedi od tih sbranih darov, imenito pa cvertje, to je, jajca v maslu i se vesele.

Ta navada je, kolikor jaz vém, v slědečih sosedščinah; v rožiškej fari, v Lipi, v Šent-Ilu, na Pečnici, v Ločah i na Berdncah. U Turju, jednom selu blizo Podkloštra, na město vošćenja zapoje pšem od svetega Jurja. U Šentjurju v zilskej dolini se zapoje na somenj, to je, na den cerkevnege žegnovanja, Šentjurjeva pšen perva po službi božjej pod lipo i se začne: Oj sveti Šentjuri, k si bolj ko vsi druji . . Lěta 1841 sem bil temu svetkovanju v Rožeku pričujoč s g. Izmailom Sreznevskim c. učiteljem na vseučilišču Harkovskem. (Dalje sledi.)

Latinski bogi - Slavjanske přiče.

Hči boginje Semele ali zemlje je bila Ceres. Njo so častili boginjo zemelskih plodov t. j. zernja, sadja i. t. d. ki se iz zemlje rodi. Ime Ceres tedaj gotovo ni kaj družega ko naša kči, hčer, hčérka, ktero je zemlja s Saturnom t. j. z bogom časa ali časom rodila.

Tudi Proserpina so ji rekli, namreč od serpa in proserpiti ali s serpom požeti, ker se tako zernje spravlja.

Napredujmo dalej. Tudi Diana je slavjansko imé. Njo so nek-daj tudi imenovali: Diviana, kakor přiča Varro (g. kn. de LL.) in

Tulius (2. kn. od roda bogov). Bila je prečista devica, kakor basnoslovje pravi, in da si to krepost, to čistost obvarje, je izmed ljudi v hosto pobegnila z nekimi devicami in tam od lova živela; za to so jo tudi za boginjo lova častili. Mi Slavjani pak še dan današnji imenujemo ono dekle, deklino, divjo, ktera je nekaj ljudi boječa in plaha, rekoč, da je nekaj divja, divjasta, divjakna, kakor tudi rečemo od živine, ktera ni prav krotka in ljudem privajena, da je divja, zdivjana.

Latinci, kteri so tudi boginjo Divljano od Trakov in Skitov dobili, in njenega imena ne razumeli, so ga koj po svojem prikožili v Diviano in potler v Diano.

Ako pak še nekaj globlej pogledamo, vidimo, da še današnji Iliri svoje hčeri po korenu: divji - a - e, imenujejo: diva, dēva, divna, ali pomanjšana: divojka, devica, dēvojčica. Iz tega se kaže, da boginja Diana ni imela vlastnega imena, temoč občno s vsako drugo devojko. Pa tudi povestnica nam pravi, da so stari ilirski narodi svoje hčeri ravno tak na skritem imeli in odgajali, kakor je Diana živela. Siromašne so sicer morale tudi na polje, v verte itd. delat hoditi, ali oestro šego so imele, se tako skerbno možkih ogibati, da na pozdrav celo hvale niso rekle, ker je nespodobno bilo z njimi le besedo pregovoriti. Še ne davno t. j. v l. 1806, kar piše Apendini, da so stari Dobrovničani tožili i se žalostili, da se ta sveta šega popušča, pokvarjena od ptujcev.

Ino iz Possidona zvemo po Strabonu (kn. 7.) da je pri Trakih devišvo in čistost v tako veliki ceni in časti bila, da so mnogi vse svoje dni v deviškem stanu živeli. Rekli so njim čisti - zvesti, čiste - zveste. Ino kakor druge boge in boginje so Latinci tudi to šego od Trakov sprejeli in vpeljali čiste, devištvu zveste device - device čiste - veste - vestalije i boginjo Vesto.

Ravno tako se tudi le iz traškega ali ilirskega jezika in iz nobenege drugega ne dajo razjasniti imena: Uranus, Neptun, Libitina Kotitus i Orkus.

Uraniti t. j. rano vstati, rano uraniti, pred dnevom, ali kader je še nebo polno zvezd, so še sedaj pri Ilirih navadne besede. Od tod latinsko Uranus t. j. zvezdno nebo - in Bog nebes, in Urania znajditelca zvezdoslovja. Nepoton, Neptun - Bog morja - ki ne vtone t. j. Nēvton ali Neptun.

Libitina je po svedoštvu Plutarha toliko, ko Venus. Njeno ime pride od: ljubiti, ali libiti kakor tudi latinske besede: lubet, libitum in libido. Rekli so ji tudi: Kotita - od kotiti, t. j. roditi; od tod še dnešni: kotiv t. j. nezakonsko rojeni. Inače se zdaj kotiti samo od živine reče. Orcus, bog peklenški - je naš vrag - urag. „Orcum, piše Verrius, ab antiquis dictum uragum“; znabiti od vreti, virati, v'rat.

Mars, bog boja, ima tudi svoje ime iz slavjanskega korena, bodi si iz marjati t. j. dostikrat vmoriti, ali iz marviti t. j. na drobce, marvice zdrobiti, srušiti, razmarviti, kar se v boju rado godi, ali že iz marsiti se, t. j. z mesom pobitih al z marho se sititi, na kar mnogo-krat bojna sila zažene. Bi bilo to ime iz latinske besede mors - smert-smart, bi Latinci gotovo tudi rekli po svojem jeziku: Mors ino ne Mars, kar jim ne da pomena.

Stari so imeli vero, da je Mars zaleženja iz Traške gore Rhodope. Po tej misli piše Klavdian: »Flumina lavaverunt puerum Rhodopeia Martem.« t. j. »fant Mars se je kopal v Rodopejskih potokih. Rodophe, Rhodope, Rodopejski pak je po navadni spremenitvi čerk (b v p in o j v e) očitno naš Rodoboj, in Rodoboj t. j. rod boja, ali, če je vam bolj drago, izpeljajte to ime iz: ratba, rotha, rodpa, rodopa, rodepe, kajti rat, ratba je spet boj po drugem slavj. narečju.

In da ima beseda Rhodope za istino ti pomen in izvir, poterdi ta okolnost, da so Rodopejci po priči Tucidida (kn. 2.) z bojnim viteztvom daleč sloveli, oborožani s kosami, in zato imenovani: kosonosci (mache-rophaeri). Za to je druga priča Klemens Aleks, kateri Traškim naselbinam po Ilirskem tudi pripisuje, da so najditelji bojnega orožja in zares ima tudi več Traških kraljev, vojvodov, narodov in krajev primek od kakše bojne lastnosti ali imenitnosti.

Kratek navod u številoslovje.

V. Peta stopnja. Zdrobljenje sbornih števil.

To se začne pri dvojki, in se pokaže, da je dvoje toliko, kolikor dvakrat po enim. Dvoje morem plačati s' dvema krajcarjama, ali pa s dvojačo —

Troje je 3 krat po 1 ali 1 krat po 2, in 1 krat po 1; tri morem plačati s 3 tremi krajcarji ali s dvojačo in s 1 krajcarjem ali s grošam. Tako se gre napred. Prav ročna vadba, ktera k razštevi pelja, je pogosto popraščevanje s kakšnih nižih števil obstoji vsako više število. N. p. sedem, kolikokrat po enim, po dva po tri, po štiri, po pet, po šest, po sedem. Deset koliko ima krajcarjev, koliko dvojač, koliko grošov, koliko reparjev, koliko petk (petic), šestic? sedmic? osmic? i. t. d.

VI. Šesta stopnja: Razštev a.

Pri razštevi moramo posebno na dvoje vadiť paziti 1. da učimo poznavati številnice, s kterimi odločene dele nekih reči (Partitiv-Zahlen) imenujemo in poznavati, kolikokrat stoji eno število v drugim. Vse poštevank e, in razštevank e so k temu le groblaste stezde. Otrok mora reči, ki jih hoče razštevati, pred očmi imeti ali saj si jih lahko misliti; številke mu nič ne pomagajo, ga le motijo. Da se naučijo razštevavnice, se morajo zmiraj delati vidne reči, n. p. dva dečka dobita jabuko, bi ga rada vsak jednak kos imela, kaj bota storila?—Tak kos se pravi pol, ali polovica. Koliko bo tedaj vsaki imel, ko ga na sred prerežeta?—Ima tedaj vsak pol ali polovico jabuka; zdaj dobita drugo jabuko in ga spet prerežeta tako, da vsak polovico dobi, koliko bo vsak imel? — dobita tretko jabuko in ga delita, koliko bo vsak imel i. t. d. do desetega jabuka učijo se spoznavati, da dve polovice, ako se složite, daste eno celo i. t. d. Se vadijo, prebreniti polovice v celine in potem celine v polovice — pakaže kolikokrat stoji dvojka v vsakim številu, ali kolikokrat zamoremo dve odšteti od vsakega števila med 1 — 10.

(Dalje sledi.)

Z m e s.

Perva »beseda« v Gradcu

23. marca 1851.

Doleti me kakor se bi bil en kosček z modroga neba odtergal - višnjeva kartika s „polomescem i zvezdo“ in me pelje napre mi sijaje do neke sobane in odpre mi nje vrata: eto ti veselja — sbrana je tu vesela, jasnolična, složna, — slavjanska množica, ki je pribežala kakor v zavetje sem u sobano, se navdajati premilih maternih glasov, na perutah čudotvornih pesmi se vzdigovati više in više iz tišav in težav — Slavjanstvo obdajajočih. Ozri se predragi čitatelj v duhu z manoј okrog in serce ti bode veselo zaigralo — sloga tukaj brati —; ozri se zdaj na zvišan oder in zagledal bodeš lepo družico kakih 40 mladenčev, ki zaženejo veseli, krepki zavestja polni glas: »Bratje Slovenci smo, svobodo ljubimo« itd... Done in done napre in se vtopujejo pomembne besede v razbujene persi, v razžarena serca, ki se sledne tujstva zaveze odtergujejo in presladko vzbujujejo sanjajoče si domovine krasne stane, majke Slave čverste narode, neprecenjeno vživanje svobode, ki z mirom sdružena povzdigne narode na stopnje mogočnosti. Lepa, prav lepa je ta pesem; primerno so g. Malavašičeve budivne besede od g. Tomaževica vglasbene. — Pa dalje nadalje slušaj moj ljubi spremljevalec in draga spremljevalka, posebno ti, ko bodeš nekaj prav veseloga, posnema vrednoga slišala! Odgromni junaški kor pošumi in stopi na oder nadepolni mladi Čeh g. »Böhm« in svira tako milo, tak čisto, tak zanimivo na postranici; da glaski iz nje izpeljani teko v persi kakor goreči žarčiki, kakor srebernodoneče tajavne kapljice, ki v serca padeče topijo še tu in tam tičečo zadnjo ledino. Izlija in zvija se premila pesem. »Kje dom je moj« v družbi z drugimi českimi pesmami iz postranice in veliko slave izverstnemu prisalcu probudi. — Potekli so mili glaski in izbudi se prekrasni čveterospev »Življenje« besede g. Poločnika — napev našega prvoga složitelja g. Riharja. Naj mi bode pri tej priložnosti pripuščeno, zamujeno v zanikernosti zadolženo nepaznost Slovencev s počesčenjem g. Riharja popraviti. Nemorem brez opombe odhiteti, da so vse, posebno cerkvene pesmi tega izverstnoga glasoslovca tako izvirne, tako izverstne, da se morebiti noben narod s enakimi pesmami iste vrste ponositi ne more. Vse dokazujejo, da se g. Riharju pristni, čisti glasi nadnebne harmonije pretakajo v persih, in da jih umetno zna vjeti v pesme narodnoglaseče, če ravno se nektera tuja zdi, saj verh dostignuvša umetnost vsako narodnost za saboj pusti. Kakor nevidni trak iz neba viseč so njegove pesmi, po katerih se duša v »raj harmonij« v svoj »dom« spušča. Pa dosti od toga tukaj, — le tolkanj še, da čveterospev »Življenje« vse to sam dokazuje. Komaj je pošumel in stopi na oder počasnoga koraka zamišljena Polakinja g. M. Ozre se z orlovim gledom po tihi množici, in stopi ji iz očesa solzica — spominj — »oj-čizne.« Dahne in izlije iz prepolnih pers prečudne glase; pesem se dviga in pada, se širi in stiska, se terga in vjema, se berzi in pomudi, se zažene in — pade — in neha; zdih in zdih in sveršena je »pol-ska«! — — — Kakor bi hotla propaden up, potlačeno serce povzdig-

nuti, zagromi zdaj iz krepkih pers celoga kora »Husitska«. Kaka pesem! Up in nada se vezeta, — slutenje in hrepenenje se jedinita — žile se napenjajo — serce se širi — moč telesa rase in hoče skipeti nad vragom, ko se složivajo, milujejo, si napivajo, se nagovarjajo v pogum od sile napadani bratje. In povzdigne se slednič molitev k Bogu za pomoč in zmago. — Vse je pretreseno in petje — zastane. Čas ti-hoga premišljevanja nastopi, prvi del besede je sklenjen. In ko vse zamišljeno svoje misli in želje si sbira v skritem oserčju — zašumi veličanska pesem celoga kora »Zvonikarjeva« in povzdigne zopet zaup v nebesa. Pesem in napev od g. Potočnika sta enako izverstna. Pelje nas nazaj v mlajši leta, v prekrasne slovenske domovine, kjer se tako milo razlega petje zvonov po cvetečem polju in kliče pridne pobožne Slovence in čiste Slovenke v bele cerkvice. Rahlo objema čutljive serca milo veličanska pesem. Priveže se ji »fantazija« godena od g. Kaspara, mladoga nadopolnega Čeha, ki tako zaganja lok po strunah, da njih glasovi čisti in ostri, mili in polnoglasni kakor solnčni traki prešinejo serce. Tiho je tožila, glasno se zopet serdila matka sviralj »vijolina«.

Slava in slava je donela g. Kasparu! In priklene se »fantaziji« čveteropev »strunam« besede Dr. Prešerna napev Kamila Maška. Tu je mlada glasov navdana od Boga bogato obdarjena duša v glasove izlila občut, ki se je v nemilo ranjenim sercu nesrečnoga »pevca« zaganjal semtertje, ki je rasel in rasel, dok da je preobila ga zamoril. Prav primerno je to v pesmi vglaseno; tuga, britka žalj, pekoča tožba in brezup sledijo v nji — in se spušajo k »neusmiljeni«. Neizrečeno mil spominj in vsmiljenje do nesrečnoga — nevmerjočega pevca v persih o-stane, v ktere je lila ta pesem. — Sledila ji je — pazi moja ljuba čita-teljka — prekrasna — iz serca spevana pesem od »Josipine Turnograd-ske«, iste Slovenke, zveste verle hčerke matke Slave, ki ti je že v »bče-li« v dveh prelepih povestih medka svojega serca ponudila. Navdana je božjega duha, objeta višjega nadušenja, blagoga in krepkoga serca ta vneta Slavjanka, — to priča zopet nje pesem »občutki« na besede L. Toman - a. Nje glas oživuje v besedah izrečene mertve »občutke« in se vlija v persi, ki redijo prečudno neizrekljivo hrepenjenje, kakor bi mu prostil cesto, kakor bi bil mu kazal, kakor bi ga v glasih — iz-rekel. Tako je dopadla, da se je morala ponoviti. — Slava ti blaga Slovenka! Naprej in naprej izgled in zvezda svojim sesticam prepevaj, govori, sveti, da jim zbudiš neskončno moč rodoljubja, da postanejo tebi enake kinč in veselje — domovine? —

Nasledila je tej krasni pesmi »Zapušena« slovaška pesem. Iz čisto slavjanskoga vira se proliva in tako serce zaliva, da se hoče v tugo, v žalost v nji izrečeno potopiti. Vzdigne se še — ko v spominju se »za-pušeni« enmalo poveselijo glasi, pa le bolj globoko pade, ko se zvižajo v strah groba. Mutno serce zapusti ta prekrasna — ena naj lepših slav-janskih pesmi. Vse je bilo o nji prepadeno — vse vtuzeno, meni pak se je zdela žalovanje — matke Slave po zgubljenih sinovih in nezvestih hčerkah. — Da ni brezupna, da ni tužna zapustila množica »besedo«, vzdigne se zdaj celoga kora tak pogumno, tak krepotno, tak složno »Sla-ska reč«, da je vse pretresla, vse prešumela. Vse se — jame gibati — nada se spet zbudi, zavest moči ji je porok nje izpolnjenja — srečne prihodnosti! Ni se smela skor jenjati pesem — ki svoje slovo v svojim

imenu nosi. — In tak je bila — tak je govorila, budila „prva slavjanska beseda v Gradcu. —

Velika, izvoljena množica je polnila sobano. Veliko slavnih Slavjanov, gorečih rodoljubov in visokorodnih družin, kakor tudi veliko tujcev je bilo sbranih. „Vsi so z veselim zadovoljnim srcem“ besedo zapustili z vošilom, da bi ji kinalo druga slédila. In šli smo nadušeni dalje; zdelo se mi je lepše nebo, vse prijetnejše — vse bolj domače — o čudna moč je v pesmi maternoga, milokrepkoga jezika! — Mura se mi ni več tak mutna zdela; bolj glaseča bolj bistra je veselo gonila naprej dirne valove v Slavjansko Savo z veselo novico, ki jo je sprejela z svojega brega. Zdela se mi je, da se je „Gradec“ bolj mogočno oziral na prelepo okolico, kakor ob časih, ko so Slovenci si krog njega mesto „gradili“ — in ko so v njem slovenske pesmi se razlegale in slovenske orožja šumele. — Sladak, bezkončno sladak spominj je vsakomu Slavjanu ostal na „besedo“, ki je tak lepo vse bratske narode Ene majke složila. Vse je bilo jedino! — Zató hvala vam in slava slavjanski mladenci in rodoljubi, ki ste v čast matke svoje povzdignuli glas z zavestjem, da glas je vlekel za Orfeom kamnja in drevje in morje, da glas Amfiona je sostavljal skale v zidovje, gradil mesta, da glas ima čudotvorno moč! — Ne vpehajte tedaj — začetek je slaven. Klicite nazaj iz naročja tujstva zgubljene ovčice na serce matere rodnice. Zgubljene ovčice? Oj žalostnoga serca moram obstati, da jih je še tudi tukaj veliko zanikernih pozabljivcev, da so jih slavjanske matere rodile — o silno veliko! — Pa zadosti te grenke kapljice; naj ne gnusi čistoga veselja „perve besede“. Kako se je pelo? Dobro — in če se pomisli, da prvokrat očitno brez rednoga uka in mnogoga pripravljanja, tak se mora reči — prav dobro. In zasluga, da je tak bilo, sliši gospodu B. Ipavic-u, pevovodju, učencu zdravništva, mladomu Slovencu, ki je od nebes pravi dar prejel, s katerim veliko sadu obeta Slavjanstvu. — Naj mu bode matka Slava draga! — Slednič moram še opomniti dveh pevcev g. V. Bučarja in g. Šušteršica; pervoga mili, polni visoki glas se tak ljubko vlija v serca, kakor drugoga krepotni globoki jih pretresuje. — Vsim pevcem pak, ki so se dobro obnašali iz serca zavpijem: Živili, živili!!! —

Zoridan.

* Novicam se piše, da so poslednje porotne sódbe v Ljubljani, sosebno pa tisti zapisnik iz Krajna s tistim čudnim prestavkam „und sie legte sich darauf, so generalprokuratorja g. Ulepiča in g. predsednika barona B u f f a prepričale, da je treba, da se zapisniki v jeziku zatoženca pišejo, torej sta po lastnim nagibu nasvetovala, da naj bi se v prihodnje zopet, kot se je že iz začetka lanskiga leta godilo, z zatoženci slov. jezika zapisniki v slovenskem jeziku, vendar pa z nemškim prestavkam na strani, spisovali, ker svetovavci nadsodnije Celjovške vsi po slovensko ne umejo.

Zahvala.

Te dni je prejelo s'ov. bravno društvo tistih 40 rajnišov sr., ki je mu jih slavni odbor slavj. bala na Dunaju naménil. Kakó jih bo porabilo, se bo očitno na znanje dalo. Naj je tu slavnemu odboru serčna hvala izrečena za to veliko darilo in blago podporo!

Slov. br. društvo.